

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2024]

İlknur AY

<https://orcid.org/0000-0002-8670-7490>

Dr. Öğr. Üyesi

ilknur.ay@amasya.edu.tr

Amasya Üniversitesi

<https://ror.org/00sbx0y13>

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ahmet Muhip Dıranas'ın "Bulutlar," "Ve Bulutlar" ve "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" Adlı Şiirlerinde Bir Esin Kaynağı Olarak Bulut İmajı ve Yüklendiği Estetik Değer

The Image of Cloud as a Source of Inspiration in Ahmet Muhip Dıranas's Poems "Clouds", "And Clouds" and "Clouds Passing Over the City" and the Aesthetic Value it Imposes

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 15.02.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 28.03.2024

Yayın Tarihi | Date Published: 30.04.2024

Atıf | Citation

Ay, İ. (2024). Ahmet Muhip Dıranas'ın "Bulutlar," "Ve Bulutlar" ve "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" Adlı Şiirlerinde Bir Esin Kaynağı Olarak Bulut İmajı ve Yüklendiği Estetik Değer. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 312-332. <https://doi.org/10.34083/akaded.1437894>

Ay, İ. (2024). The Image of Cloud as a Source of Inspiration in Ahmet Muhip Dıranas's Poems "Clouds", "And Clouds" and "Clouds Passing Over the City" and the Aesthetic Value it Imposes. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(1), 312-332. <https://doi.org/10.34083/akaded.1437894>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks:	Yapıldı Yes - I'llenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright&License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© İlknur AY | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

Şairin nesne üzerindeki öznel tasarrufları, şiirin temel karakteristiğinde vardır. Şiir için herhangi bir unsur esin kaynağı olabilir ve sanatçı onun üzerinde farklı tasavvurlarla imgeler oluşturarak duygu ve düşüncelerini dikkat çekici bir şekilde yansıtmaya imkânı bulur. Böylece şairin bir sözcüğün elinden tutup bir duygunun dilinden konuşması sırasında şekillenen mısralar ortaya çıkar. Şair dış dünyadaki muhtelif unsurlar ve ruhundaki karmaşa arasında çok ince bağlar kurar. Temaşa edilen öğelerin nitelikleri arasında aktarım yapıp birbiriyle kaynaştırılır ve bütünlüğü kurma yolunda aşama aşama ilerlenir. Şair adeta kendi ruhundaki bütünlüğü dolduracak, eksiklikleri karşılayıp giderecek tek tek parçaların arayışı içindedir. Bu sırada oluşan imgeler de sanatçının elindeki bütün malzemenin onun bilincinde ustaca yoğrulup yeni bir duyarlılıkla yansıtılmasıdır. Önce dış dünyadaki unsurlar arasında sonra da öznenin kendi dünyasıyla bu unsurlar arasında kurulan ilişkinin sonucunda şiirsel öz ortaya konulur. Ahmet Muhip Dıranas da "Bulutlar", "Ve bulutlar", "Şehrin Üstünde Geçen Bulutlar" şiir dizisinde "bulut" nesnesinden hareketle duygusal çağrışımlarla manzaradaki derinliği kavrayıp ayırt eder ve sergiler. Söz konusu şiirler sanatçının dış dünyadaki nesnelere ve kendi özünü algılayış düzleminde ortaya çıkar. Şiirlerde "bulut" kavramı belli bir bağlam içerisinde değerlendirilir. "Bulut" nesnesinden hareketle bir armoni ve sonrasında denge kuran şair, bir taraftan bulutlar arasında kendisini kaybederken diğer taraftan oluşan şiirsel ortamda kendini bulur. Şiirde önce görünüş yansıtılırken sonra "einfühlung" (özdeşleşme) gerçekleşir. Dolayısıyla bu çalışmada Ahmet Muhip Dıranas'ın ele alınan şiirlerinden hareketle öznenin nesnelere algılayış tarzı ve tavrına bağlı olarak ortaya çıkan imgesel oluşum ve özdeşleşim aşamalarına dair tespit ve değerlendirmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, imge, estetik form, tasavvur, özdeşleşme (einfühlung), Ahmet Muhip Dıranas, Bulutlar

Abstract

The poet's subjective savings on the object are in the basic characteristic of the poem. Any element can be a source of inspiration for poetry, and the artist has the opportunity to reflect his feelings and thoughts in a remarkable way by creating images with different imaginations on it. Thus, verses that take shape as the poet holds the hand of a word and speaks the language of an emotion emerge. The poet establishes very subtle connections between various elements in the outside world and the chaos in his soul. The qualities of the elements being viewed are transferred and integrated with each other, and progress is made step by step towards establishing integrity. The poet is literally in search of individual pieces that will fill the integrity in his own soul and meet and eliminate the deficiencies. The images formed at this time are the skillful kneading of all the materials in the artist's hand and reflecting them with a new sensitivity. The poetic essence is revealed as a result of the relationship established first between the elements in the outside world and then between the subject's own world and these elements. Ahmet Muhip Dıranas also comprehends, distinguishes and exhibits the depth in the landscape with emotional connotations, starting from the object "cloud" in his poem series "Clouds", "And clouds", "Clouds Passing Over the City". The poems in question emerge on the plane of the artist's perception of the objects in the outside world and his own essence. In the poems, the concept of "cloud" is evaluated within a certain context. Establishing a harmony and then

balance based on the object "cloud", the poet loses himself among the clouds on the one hand, and finds himself in the poetic environment created on the other hand. In the poem, first the appearance is reflected, and then "einfühlung" (identification) occurs. Therefore, in this study, based on the poems of Ahmet Muhip Dıranas, it has been tried to determine and evaluate the stages of imaginary formation and identification that occur depending on the subject's perception style and attitude of objects.

Keywords: Poetry, image, aesthetic form, imagination, identification (einfühlung), Ahmet Muhip Dıranas, Clouds

Giriş

Sanatçının duyuş, düşünüş ve algılayış süreci sanatsal üretimde etkin rol oynar. Her zaman "sanat, kendisinin dışında var olan gerçekliği, kendine özgü bir tarzda yansıtır ve yorumlar." (Pospelov, 2005, s. 44). Sanatçı keşfettiği, seçtiği ayrıntıları kendi varlığında birleştirir ve sanatsal bir düzlemde sergiler. Sanatta şairin kendi duygu ve düşünce dünyasını okura açması, yoğun zihinsel süreçler içinde tasarımlara ulaşması, bir filozof gibi yaşamın incelikli yönlerini yakalayışı hususunda Afşar Timuçin şunları ifade eder:

"Sanatta yaşam ortak bir yoruma götürülür. Bu yüzden sanat da bir tür felsefedir ya da felsefi eğilimlerini apaçık göstermese de onları kendinde taşır. Gerçek sanatta biz insanı tanırız. Duygular dünyası dalgalıdır, onun özel bir biçim altında başkalarına iletilmesi son derece güç bir yükümlülüktür. Evet, benim tutkum çok özel bir tutkudur, onu başkasına kolay kolay anlatamam, daha doğrusu gündelik dille anlatamam. Onun için ayrı bir dil oluşturmak zorundayım. Onun için sanatın dili gündelik dilden, sanatın mantığı gündelik mantıktan ayrıdır."(Timuçin, 2011, s. 22-23).

Şiirin karakteristiğinde algılanıp sunulan unsura estetik derinlik, zenginlik ve zarafet katmak bulunur. Gürsel Aytaç'ın (2009, s. 49) da belirttiği üzere, "Edebiyattaki yaratıcılık ya da buluş da böyle bir şey. Zaten çoktan beri var olan, hatta başkalarının daha önceden algılayıp işledikleri gerçekleri yeniden, ama bir başka gözle görmek, başka türlü algılayıp başka türlü işlemek"tir. Şiirde yer verilen imgeler ve ona yüklenen değerler şairin birer şiirsel kodlamasıdır. Nesnelere şairin yaklaşım biçimine göre belli bir dönüşüm içerisinde bir sanat objesi hâlini alır. Zira sanatçı kendi bakış açısından tetkik ettiklerini, kendi yaşam algısının şiirini yazar.

Sanat eseri için şairin algıları ve zihni estetik dönüşümün merkezidir. Şairin seçtiği malzeme şiirsel döngüde yerini alır. Octavio Paz'a (2012, s. 95) göre, "sözcükler, sesler, renkler ve diğer maddeler şiirsel döngünün içine girer girmez bir dönüşüm başlar. Anlamın ve iletişimin aracı oldukları gerçeğini yitirmeksizin sözcükler 'bir başka şeye' dönüşürler. Bu değişim, teknolojiye olduğunun tersine, özgün doğallığı terk ediş değil ona geri dönüştür." Çünkü, ele alınan nesnelere şairin yakaladığı iç tutarlılıkla sanatsal yapı içinde doğallıklarını korurlar.

Bir esin kaynağı eserin oluşum sürecinin başlatılmasında önemli işleve sahiptir. Herhangi bir esin kaynağı şairin şiirsel evreninde imgesel dönüşüm sürecini yönlendirip onu sanatsal varoluşa sürükler. Bu durumu Afşar Timuçin şöyle açıklar:

"Esin yapıta ruhunu veren temel fikrin heyecanlarla doğuşuna yani bilinçte kendini göstermesine karşılıktır. Bilincin alt katmanlarında, görünmez katlarında oluşan bir duygu-düşünce bütünü birdenbire bilince çıkar ve kendini çok yeni, çok özgün bir belirleyici ya da kurucu olarak tanıtır. Şaşkınlık yaratması bilinçte daha önce hiç görülmemiş hatta benzerine bile rastlanmamış olmasındandır. Bu yüzden bilinç onu kendi ürünü olmaktan çok bir yabancı olarak algılar. Bu sözde yabancının, bu özneye hiç de yabancı olmayan, onun kendi ürünü olan yabancının çok önemli bir işlevi vardır: bir yapıtın oluşumu için ilk itkiyi sağlayacaktır, onun ilk varoluş koşullarını sağlayacaktır."(Timuçin, 2009, s. 54-55).

Sanatçı esin kaynağından hareketle onun üzerinde düşüncelerini yoğunlaştırır. Böylece nesnelere, varlıkların nispetlerini tespit etmeye, farklı yönlerini keşfetmeye çalışır.

Şair görüngü dünyasını ruha etkisiyle ele alır ve gözlemlediklerini değil düşleri ile kaynaştırdığı, idealize ettiği görüntüyü sunar eserinde. Zira, şairin öznel tasarrufları edebî metnin, şiirin karakteristik yapısını oluşturma işlevine sahiptir. Şairin sunumunda odak noktası estetiklidir. "Estetikleştirdiğimiz nesne her zaman doğal bir nesne olmayabilir. Dış dünyanın çeşitlilikleri kadar iç dünyamızın çeşitlilikleri de sanatsal yaratmada çıkış noktası sağlayabilir." (2009, s. 65) diyen Afşar Timuçin yine bu konuda sunları ifâde eder:

"Bir nesnenin estetikleşmesi ya da daha doğrusu estetikleştirilmesi onun özel bir biçim alması demektir. Bakışım bir tür duygu yakınlığıyla bir nesneye bağlandığında onu kendisi olmaktan çıkarmaksızın ama bazen de iyiden iyiye dönüştürücü bir tutumla estetikleştirir. Estetikleşmiş nesne öznelleştirilmiş nesnedir. O hem nesnedir, kendi varoluş koşullarının sürdürür, hem de özneliğin etkisiyle özelleşmiştir. Aynı ağacın resmini yapmaya koyulmuş olan beş ressam beş ayrı ağaç resmi çıkaracaktır: bu durum yalnızca onların durdukları yerle ilgili değildir, onların bilinç koşullarıyla, duygu ve düşünce düzenleriyle, yaşam karşısındaki öngörülerıyla ilgilidir, hatta bakış açılarıyla ilgilidir. Her sanatçı bir nesneyi estetikleştirirken ona kendi ruhsallığından bir şeyler katar. Bu biraz da sanatçının o anki ruh durumuyla belirgin olmalıdır."(Timuçin, 2009, s. 65).

Şair hayallerini de kullanarak sanatına kaynaklık edecek olan nesnesini özgürce ve sınırsız şekilde irdeler. Zira, serbest düşünme sırasında "kişi, zihnine sınır koymadan istediği yöne gitmesi için izin vermektedir. Bu sırada, düşüncenin yöneldiği alanlar ve nesnelere arasındaki benzerliklerin algılanması durumu ortaya çıkacaktır." ve zaten "yaratıcılık yeni bir şey bulmaktan çok, mevcut benzerlik ve ilişkilerin keşfedilmesi anlamına gelir." (Cebeci, 2015, s. 149- 150). Şair de şiir evreninde, bu keşfettiği benzerlikleri sanatsal dönüştürümlerle, öznel tasarımlarla sergiler. Böylece sanatçı ruh hâliyle eşitlenen bir objeye buluşup yaşam algısını sunmasına yol bulan imgelerle dünyasını okura açar, farklı bakış ile estetik bir buluş ortaya koyar. Şiirsel imgenin

gündelik dilden bir kaçış olduğunu ifade eden Gaston Bachelard bu konuda şunları söyler:

“Şiirsel imge bir çıkış, gündelik dilden bir kaçıştır ve sıradan şeyleri ifade eden bu dilin her zaman biraz üstünde yer alır. Dolayısıyla, şiirleri yaşadığımızda, kaçışın sağaltıcı deneyimini edinmiş oluruz. Bunun küçük bir kaçış olduğuna kuşku yok. Ne var ki bu kaçışlar hep yenilenir, şiir dili hep kaçış konumuna sokar. Yaşam, bu kaçışlarda canlılığı içinde ifâdesini bulur.” (Bachelard, 1996, s. 18).

Dolayısıyla bu imgelerle içinde bulunulan alan genişleyip başka bir alana, şiir alanına açılır ve gerçekliğin sınırları içinde bunalan özneye yeni bir çıkış yolu sunar. Şiirde anlamsal yeniliğin üretici hayal gücüne bağlı olduğu konusunda Ricoeur şunları ifade eder:

“Yeni öğretilmelerde, yeni bir anlamsal belirginliğin doğuşu, kurallara göre üreten bir hayal gücünün ne olabileceğini çok güzel gösterir: ‘İyi öğretilmeler yapmak, benzer olanı görmek demektir’ diyordu Aristoteles. Peki ama, benzer olanı görmek demek, önce birbirinden ‘uzak’ olup da sonra birdenbire ‘yakın’ gibi görünen öğeleri bir araya getirerek benzerliğin kendisini gerçekleştirmekten başka ne olabilir ki? İşte mantıksal uzamdaki bu mesafe değişikliği de üretici hayal gücünün ürünüdür. Üretici hayal gücü, bireştirme [sentez] işlemini şematize etmek demektir, yüklemisel benzetme yapma işlemini canlandırmak demektir: Anlamsal yenilik de buradan doğar. Demek ki öğretilme süreci içinde çalışma halinde olan üretici hayal gücü, yüklemisel benzetme yoluyla yeni mantıksal türler üretme yeteneğidir; bunu da dilin alışılmış kategorileştirmelerindeki direnişe rağmen yerine getirir.” (Ricoeur, 2007, s. 16).

Yüksek duyumsamalara sahip olan şair çevresindekilere dikkatle bakar, algılar ve idrak eder. Suut Kemal Yetkin’in (1938, s. 19) de ifade ettiği üzere “İdrak etmek ekseriya kendi kendimizle konuşmaktır. Kendi kendimizle konuşarak, kendimizden dışarda şu veya bu şeyin, kendimizde şu veya bu ruh halinin mevcudiyetini anlarız.” Yine Tahsin Yücel’in (2019, s. 13) ifâdesiyle de “Kendisini algılayan biri bulunduğu sürece, devingen bir çevrendir dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel ve değişmez bir dünya değil.” Böylece şair evrendekilerle kendisi arasında kurduğu derin ilgiyi sanatında terkibe kavuşturur. Ahmet Hamdi Tanpınar (2000, s. 15) “Bir fikrin, bir tasavvurun veya bir hayalin kendini yaratıcı melekeye arz etmesi her şeyden evvel onun bir nevi şekilleşmesi, yani kendine has bir kalıp sahibi olması demektir.” der. Bu açıdan tehalüf hâlinde olanlar şairin kurduğu şiir âleminde belli bir form içinde kaynaşıp birbirini tamamlar. Bu aynı zamanda şairin estetik tavrının bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Estetik algı neticesinde objenin nesnel değerinin yerini ona yüklenen öznel değer ve değerlendirmeler alır. Zira “böyle bir obje, artık salt bir tabiat objesi olmaktan çıkar ve bir estetik obje niteliği elde eder. Tabiatıyla, nesnenin, nesnel ilgilerden kurtulması, ancak böyle bir estetik algılama ile yani bir süjenin estetik aktı ile ona yönelmesiyle mümkün olur.” (Tunalı, 2014, s. 85). Böylece, şiirde dış dünya yolculuğu iç dünya yolculuğuna dönüşür. Şair tehalüfler içinde nispetleri bulur ve bunları imgelerin çağrışımlarıyla rüya gibi sunar. “Şiirsel düş kurma, uykulu düş kurmanın tersine hiçbir

zaman uykuya dalmaz. Şiirsel düş kurmanın en basit imgeden hareketle imgelem dalgalarını harekete geçirmesi gerekir. (Bachelard, 1996, s. 62). Şiirsel tasavvurlar yoğun anlamsal katmanlar hâlinde okuru sarar. Özdemir İnce (2011, s. 23) de imge ve çağrışım ilişkisini "imge ögesi bir sözcüğün sözlüksel anlamını kırıyor, onun dışına taşıyor, sözcüğün anlamı genişliyor, derinleşiyor, çoğaltıyor. İmge, sözcüğün belirtme, gösterme ve adlandırma yeteneğine bir başkasını ekliyor: Çağrışım." şeklinde belirtir.

İmge bir duygunun ifâdesini yakalama anında ortaya çıkar ve sağlam bir kılavuzdur. Yönlendiricidir. Hepsinin ötesinde "yapmacıksız bir bilincin ürünüdür." (Bachelard, 1996, s. 11). Şair belli bir bağlam etrafında imgelerini oluşturarak bir düzen hâlinde şiir evrenini kurar. Okur da şairin şiir evreninde kurduğu ilişkiler ağını, nesneyi imgeye dönüştüren estetik algısını tespit ettiğinde temel anlama ulaşmış olur.

İmgeler bir duygu hâlini yüklenir, şair imge ile yöneldiği nesne ve özü arasında ilişki kurar, kendine uzak nesnelere arasındaki mesafeyi yaklaştırır. "Bir nesne içimizde uyandırdığı duygularla bir empati hâlinin yaşanmasına sebebiyet verir. Aslında yapılan şey insanın söz konusu nesneye bir duygu halini yüklemesidir." (Kolcu, 2015, s. 147). Şiirde odaklanılan nesnenin yeniden şekillenmesi, yüklendiği anlamla yeni nitelikler kazanması şairin ona belli bir duygusallıkla yaklaşımının neticesidir. Zira, "nesnelere duygusallık içinde kavrama, nesnelere duygusallık içinde içinden yaşama özdeşleşim (Einfühlung, Grekçesi empathy) olayını dile getirir." (Tunalı, 2016, s. 41). Böylece duygusal yoğunlaşma ve sempati, empati ve kaynaşmayı beraberinde getirmiş olur.

Bir esinin doğduğu anda şairin ondan hareketle başladığı durum ve onda bulduğu nitelik bağlantılı gelişir. Zira şairi ondaki anlamsal değer yönlendirir. "Estetik nesne bir yandan da düşünülen, temaşa edilen bir objedir. O insanı sadece duylara hoş geldiği için değil, bir anlam içerdiği, bir değer taşıdığı için ilgilendirir." (Cevizci, 1999, s. 318). Estetik algıyla birlikte imgesel bağlam da oluşmaya başlar. "Büyüleme imgenin tutkusudur." diyen Maurice Blanchot (1993, s. 27) "Bizi büyüleyen, bizden bir anlam verme gücümüzü alan şey 'algılanabilir' yapısını terk eder, dünyayı terk eder, dünyanın ötesine çekilir ve bizi oraya çeker, anlık bize görünmez ve yine de zamanın bu anına ve uzamdaki var oluşa yabancı bir sunum içinde ortaya çıkar." İmge şairin çağrışımlarla kafasını karıştırırsa da ona çözüm noktasını gösterme işlevi de yine ona aittir. Şiirsel evrende şair nesnelere arasında ilişki kurarken iç içe geçen onların taşıdığı farklı değerler bir kargaşa ve karmaşa oluşturur, ancak şaire imgenin yol göstericiliğinde bir çıkış kapısı doğar.

İmgeler ve çağrışımlarla duyguların yoğunlaştığı noktada şiirin özü açığa çıkar. Yine, şairde nesnesini yansıtırken onunla özdeşleşme ve duygusal açıdan rahatlama durumu, Aristoteles'in ifâdesiyle "katharsis" (Moran, 2008, s. 30) gerçekleşir. Nejat Bozkurt'a (1995, s. 101) göre "Mimesis kavramı ile *Einfühlung* (özdeşleşim) kavramı arasında da bir benzerlikten söz edebiliriz. Theodor Lipps ve Volkelt'de geçen 'özdeşleşim' kavramı, alımlayıcının estetik obje karşısındaki bir kavrayış biçimidir; 'einfühlung' edimi bir etkinliğin başlangıcıdır, onunla bir etkinlik başlar ve sonunda da estetik doygunluk gelir. *Mimesis* ise bir nesnenin kavranışıdır, bunun sonunda da *katharsis* gerçekleşir."

Dolayısıyla nesnesiyle özdeşleşen öznenin kendi ruhundaki arzuları, hayalleri yöneldiği objeye aktarması ve onun üzerinden hislerini ortaya koyup somutlaştırmasıyla ruhi bir arınma, bir huzur durumu kendini gösterir.

Özne yöneldiği nesnede kendini bulduğunda duygusal bir etkileşim, bir hassasiyet oluşur. Şairdeki bu etkileşim ve oluşan hassasiyet, sonrasında estetik bir sunuma dönüşür. Şairin gördüklerinde anlamlı benzerlik ve ilişkileri keşfetmesi ve bunu sanatsal bir dille sunabilmesiyle birlikte ortaya çıkar şiirsel anlatım. Şair şiirinin sonunda yaşamdan damıttıklarıyla yine yaşama dair estetik bir yargı sunar. Sanatçı, insana ve evrene dair tecrübe ve birikimini, hayal gücü ile harmanlayıp estetik bir düzeyde aktararak sanat seviyesine taşır. Bu açıdan şairi kuşatıp onun şiir iklimine yol alan nesnelere sanatta önemli birer esin kaynağı olmuştur. Bunlardan birisi de bulut imgesidir. Asında bulut imgesi verdiği ilhamla edebiyatta olduğu gibi görsel sanatlarda da kendisine yer bulmuştur. Bulutların tasviri pek çok sanatçının eserinde farklı çağrışımlarla sergilenmiştir. “Rönesans sanatçısı dini olayları bulut tasvirinden yararlanarak anlatırken, Romantikler özlemini çektikleri doğayı, manzara resimlerindeki gökyüzü tasvirleriyle yansıtmışlardır. İzlenimciler ışık ve renk bağlantısını keşfederek yine gökyüzünün etkisinden yararlanmışlardır.” (Yücel, 2019, s. 441). Bulutların hareketi ve görünüşü şairleri de etkileyerek onları hayali yolculukla imgelere yöneltmiştir. Ünlü Fransız şairlerinden Baudelaire de “Bulutları severim... işte şu... şu geçip giden bulutları... eşsiz bulutları!” (Baudelaire, 201, s. 1) diyerek bulutlardaki olağanüstü görünüşe hayranlığını dile getirmiştir. Bulut imgesi, Türk şiirinin farklı dönemlerinde de şairlere gösterişle esin kaynağı olmuş ve Modern Türk Edebiyatının kırılma evrelerinden Garip Hareketinin öncüsü Orhan Veli'nin “Kuş ve Bulut” şiirinde ise, Kuşçu Amca'ya seslenen çocuğun “Sen bize bulut ver sade yüz paralık” (Kanık, 2021, s.227) ifadesinde oldukça ilginç bir niteliğe bürünmüştür. Dolayısıyla gözlemlenen ve anlam yüklenen bulutlar farklı sanat alanlarında her dönem yeni tasarımlarla göz önüne serilmiştir.

Baudelaire'den etkilenen ve Türk şiirinde saf şiir anlayışının önemli temsilcilerinden birisi olan Ahmet Muhip Dıranas'ın da birçok şiirine bulutlardan izlenimlerin yansıdığı görülür. Ahmet Muhip Dıranas'ın gözlemlendiği “bulut” ögesinden hareketle oluşturduğu “Bulutlar”, “Ve Bulutlar”, “Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar” şeklindeki şiir dizisi de şairin hayallerinin onu bulutlara, bulutların da yine onu daha başka hayallere yönlendirmesi sırasında ortaya çıkar. Şiirlerde yer alan imgelerle, nesnelere gizemli bir atmosferde, ilginç yönleriyle sunulması gerçekleşir. Abdullah Uçman'ın (2023, s. 53) da ifade ettiği üzere, “Ahmet Muhip Dıranas şiirinin tek amacı, sanat, güzellik ve insandır. O, farklı konuları vesile edinse de hep sanatın güzelliğini ve olağanüstülüğünü anlatmaya çalışır. Onu ilgilendiren tek şey sanat güzelliğidir. Baktığı hemen her şeyde, tabiatta, kadında veya eşyada hep estetik değeri yakalamaya çalışır.” Çalışmamıza konu olan şiirlerde de şairin bulut nesnesini estetik bir yaklaşımla ele aldığı görülür. Şiirlerde önce dış dünyadaki unsurlar arasında bir armoni kurulur, sonra bireyin iç dünyasıyla dış dünya arasında bir sentez ve muvazene oluşturulur. Böylelikle şairin bir sözcüğün elinden tutup bir duygunun dilinden konuşması sırasında şekillenen mısralar karşımıza

çıkarak. Dağların ardından gelen sonra şehrin üstünden geçip giden bulutlar eşliğinde düşsel bir yolculuk eder gibidir şair. Bu çalışmada da şairin anlam nesnesi olan bulutlardan hareketle kaleme aldığı "Bulutlar", "Ve Bulutlar" ve "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" şiirlerinde nesnelere algılanış tarzına bağlı olarak imgelerin oluşumu ve öznenin nesnesiyle özdeşleşme süreci birbirini takip eden aşamalar hâlinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Birlikte değerlendirilen söz konusu şiirlerde öznenin nesneyi algılayış düzleminde benzerlikler ve ilişkiler tabakası, öznenin kendini algılayış düzleminde ise, özdeşleşme ve iletişim tabakası karşımıza çıkmaktadır. Şair seçtiği nesnesi ile dış dünyadaki diğer nesnelere arasında bir ilişki oluştururken sonrasında temel nesnesi ile kendisi arasında bir ilgi kurar ve nesnesini de bu bağlamda sunar.

1. Manzaradaki Derinliği Kavrayış ve Özdeşleşme: Bulutlar Arasında Kaybolan ve Kendini Bulan Bir Şair ve Onun Şiir Evreninde Kurduğu İlişkiler Ağı

Ahmet Muhip Dıranas'ın "Bulutlar", "Ve Bulutlar", "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar"adlı şiirlerinde aşamalar halinde önce sempati ile yaklaşım sonrasında da empatinin kuruluşu görülür. Buna bağlı olarak "Bulutlar"dan hareketle ortaya çıkan şiirlere bir bütün hâlinde baktığımızda iki ayrı sahne görmek mümkündür. Bu sahnelerden birisinde, şiir evrenindeki karmaşık ağ içinde şair kendini önce kaybeder, sonraki sahnede şiirsel bağlam içinde yeniden kendini bulur. Şiirlerde algılarla anılan gerçekliğin aşıldığı noktada ise, şiirsel öz ortaya çıkar.

1.1. Benzerlikler ve İlişkiler Tabakası: Uzaktan Bitmez Tükenmez Kuş Sürüsü Gibi Gelen ve Üzerimizde Kanat Sesi Olan "Bulutlar", "Ve Bulutlar" (Öznenin Nesneyi Algılayış Düzlemi ve Sempati Durumu)

Bu aşama öznenin nesneyi algılayış düzleminde ortaya çıkar. Şair dış âlemdeki kompleks unsurlar arasında bağ bulur ve farklı bir ilişki düzeni içinde ele aldığı nesnelere buna bağlı yeni bir bağlam içinde tasvir eder.

Ahmet Muhip Dıranas bir dönüştürüm yapar ele aldığı nesnesi üzerinde ve bunu işlevsel göstergelerle göz önüne serer. Zira, şiirde sadece söylemek değil duyguyu doğru kelimeyle, ifâdeyle buluşturup söylemeyi bilmektir esas olan. Bu açıdan şiirde dönüştürümle oluşan ve betimlemede bir devinimi ve değeri ortaya koyan bulut imgesi şairin estetik yargısını sunar. "Şiirdeki iki betim sözcüğü, aynı doğrultudaki tek bir iletiyi oluşturmak üzere birbirini açan, aydınlatan, büyüten anlambilimsel öğeler olur." (Göktürk, 1989, s. 19). Dolayısıyla hepsi şairin kurduğu şiir evreninde bir niyet dahilinde bir arada olduğundan seçilen göstergelerin ve işlevlerinin buna bağlı anlaşılması, ilişkilendirilmesi ve bütünleştirilmesi önem arz eder. İşte Ahmet Muhip Dıranas da söz konusu şiirlerinde odaklandığı "bulut" ögesinden yola çıkıp karmaşayı kucaklayarak evrene doğru fikirlerini genişletir, bir keşif yolculuğuna başlar. Şair gözlemlediği öğeler arasında bağ kurup imgeler üretir ve kendi algısına göre onları şekillendirir. Görülen nesnelere arasında yoğun anlamsal ilişki kurar, öğeleri birbirine katıp katmanlayarak ilerler şiirde.

Şairin bakıp daldığı, odaklandığı gökyüzünde özgürce dolaşan bulutlar, onun ruhunun olmak istediği yerdir ve onun hayatının gülümseyen ya da ağlayan suretidir bir nevi. Şair önce gördüğü manzaraya karşı bir düş kurar, daha sonra imgelerini dikkat çekici şekilde oluşturmaya başlar. Seçtiği nesnesini temel bağlamından koparıp soyutlayan şair, onu yeniden nitelendirip somutlaştırır. Şair hislerini bulutlar yoluyla anlatırken aynı zamanda bulut imgesi de şairin perspektifiyle genişler. Şair dikkatini verdiği manzaranın büyümesine kapılmış ve bulutlar manzarası şairin ruhunda kendisine yer bulmuştur. Şiirlerde açığa çıkan duygu hâli, şairin dağları aşır özgürce dolaşan, gökyüzünde huzurla gezen bulutlar gibi olma arzusudur. Dolayısıyla şairin düşleri doğrultusunda bulutlar üzerine şiirler şekillenir.

Gökyüzündeki bulutları temaşa eden şair, manzaradaki derinlik ve zenginliği ayırt eder ve şiirlerine döker. İnsan ve bulut şairin şiir terazisinde tarttığı varlıklardır. Şairin ilgi odağı bulutlar düşlerle iç içe ve şaşırtıcı, hayranlık uyandırıcı şekilde sunulur şiirlerde. Ahmet Muhip Dıranas da bir şair gözüyle bilip gördüğümüz bulutlardan daha farklı imgesel düzlemde tanıtır onları.

Şairin zihni âdeta göğe bakarken aydınlanır, sanki bir esrar perdesi aralanır. Zaten Eliade'ın (Eliade, 2003, s. 61) da belirttiği üzere, “Göğe bakmak aydınlanmak demektir.” Şair, gökyüzündeki canlı, renkli ve ihtişamlı görüntüyü sahiplenir. Bulutları bir kuş gibi algılayan şair, onu bu doğrultuda izlenimlerine göre tasvir eder. Sunumunda “yeşil göz”, “mor gaga” şeklinde renk unsurunu özellikle ön plana çıkararak estetik algısına göre manzaranın göz kamaştırıcı görüntüsünü gözler önüne serer. Akşam vaktinde kuşların gagasında yansıyan “fecir”e dikkat çeken şair, karanlıktaki aydınlığı ifade ederek gece gündüz devamlılığı içinde yenilenmeyi ve umudu da çağırıştırır. Yine bulut tasarımında akşamın rengi/fecir zıtlığını kullanmak suretiyle imgesini ve anlamı güçlendirir:

“Yeşil gözlerinde akşamın rengi

Mor gagalarında fecir, bulutlar.” (Dıranas, 2015, s. 84).

Böylece şair izlenimlerini yansıtırken öznel tasavvurlarla uzak görünen unsurları yaklaştırıp bir denge, bir armoni kurar. Bunu daha da içselleştirerek estetik iletişimle iç dünyasındaki gizemi, ruhunun sırlarını şiirsel özde sunar. Görüntüyü düşleriyle besleyerek anlatan şairin bu öznel tasarrufları şiirsel yapının karakteristiğidir.

Şair, şiirinde nispetleri bir araya getirip terkip halinde sunar. Yine böylece şairin iç dünyası açılıp göz önüne serilir aslında. Şairin ürettiği imge onun hayatından, tecrübelerinden izler taşır. “Bir imgenin geçmiş algılarla ilgili olduğu, hafıza izleri üzerinde meydana gelen bir zihinsel etkinlik sonucu oluştuğu söylenebilir.” (Cebeci, 2015, s. 154). Şair de imgelerini, hafızasındaki izler ile mevcut andaki algılarının kesiştiği noktada oluşturur. Şairin algıları derinleştiğinde hafızasında kalan izlerle birleşir. Bu zihinsel etkinlik sırasında üzerinde düşünülüp derinleştirilen nesne, şairin hayalleriyle beraber iç tutarlılık içinde sergilenir.

Gökyüzünde yer alan unsurlar arasında, gezen bulutlar ile uçan kuşlar arasında ilişki kuran şairin zihninde bulutlar bu yönüyle özgürlüğü çağırıştırır. “Ortak bilinç alanında

üretilen arkaik tasavvurlarda gökyüzü önemli bir yer işgal etmektedir. Kutsalla yakından ilişkili olduğu kabul edilen gökyüzünde somut varlıklarıyla ortaya çıkan kuşlar bu alanın en ilgi çekici unsurları arasındadır." (Daşdemir, 2021, s. 43). Şair "yeşil gözlerinde akşamın rengi, mor gagalarında fecir" olan bir kuş şeklinde tasvir ettiği renkli ve gösterişli bir bulut manzarası ile daha baştan bulutlara olan hayranlığını dile getirir. Şairin gözünün önündeki manzarada dağlar arkasından gelen bulutların bir arada kümelenişi ve yoğunluğu, ona "bitmez tükenmez kuş sürüsü" gibi görünür:

"Bitmez tükenmez bir kuş sürüsü gibi

Dağlar arkasından gelir bulutlar." (Dıranas, 2015, s. 84).

Şair şiirinin merkezine aldığı bulutlarla onda bir anlam ifâde ettiği için ilgilenir, sempati duyar. Bulutlara baktığında heyecanlanır ve onun etrafında hayalleriyle kurgusal bir âlem kurar. Suut Kemal Yetkin'in (1938, s. 21) de ifâde ettiği üzere, "Muhayyile vasıtasıyla hayaller, hatıralar, hakim heyecanın etrafında toplanır." Bundan sonra şair idrak ettiği bulutları estetik iletişimine göre takdim eder. Şairin gördüğü bulutlar manzarası onun bilinçaltıyla kaynaşır ve imgeye dönüşerek onun bir tür ifâdesi olur. "Binlerce ve dizi dizi" gelen bulutlar günün batışıyla "Batı uçlarına dikilmiş putlar" şeklinde bir tablo oluşturur şairin gözünde. Zuhur eden bu heybetli manzarada gurup vakti oluşan kızıl rengin büyümlü ve göz kamaştırıcı görüntüsü de imgesel çağrışımlarla gökyüzünde kurulan bir şölen yeri gibi sunulur. Dolayısıyla kalabalık bir kuş sürüsünü andıran bulutlar sonrasında şaire daha farklı görünmeye başlar. Bulutlar ona aynı zamanda ulviyeti çağrıştırır. Gökyüzünde bir uçtan bir uca dolaşan bulutları, şair önce özgürlükle sonra kutsallıkla ilişkilendirir. Erişilmez görünen ve "kutsalla yakından ilişkili olduğu kabul edilen gökyüzü"nü (Daşdemir, 2021, s. 43) bu doğrultuda imgelerle sunar. Bundan sonra bulutlar şairin gözüne "binlerce ve dizi dizi Batı uçlarında dikilmiş putlar", "her akşam içip denizi gökkubbede şölen kuran mabutlar" şeklinde gözükür. Eliade, insanın ulaşamadığı yerlerin tanrılara özgü aşkınlık, mutlak gerçeklik, sonsuzluk gibi ayrıcalıklara sahip olduğu konusunda şunları ifâde eder:

" 'En yüksek' olmak, doğal olarak tanrılara özgü bir niteliktir. İnsanın ulaşamadığı yukarı bölgeler, yıldızlı gök, tanrılara özgü aşkınlık, mutlak gerçeklik, sonsuzluk gibi ayrıcalıklara sahiptir. Bu tür bölgeler tanrıların mekânlarıdır: bu bölgelere, ancak birkaç ayrıcalıklı kişi göğe yükselme ayiniyle ulaşır; bazı dinlere göreyse buralar ölümlerin ruhlarının gittiği yerlerdir. 'Yüksek', insanların ulaşamayacağı bir boyuttur; doğal olarak insanüstü güçlerin ve varlıkların sahip olduğu bir yerdir." (Eliade, 2003, s. 61-62).

Bu sebeple şairin çok uzağında, onun erişemeyeceği yerde olan bulutlar, ona mitolojik anlatıları ve olağanüstü varlıkları hatırlatır:

"Bulutlar binlerce ve dizi dizi
Batı uçlarında dikilmiş putlar.

Bulutlar her akşam içip denizi
Gökkubbede şölen kuran mabutlar.” (Dıranas, 2015, s. 84).

Şair gökyüzünde gördüğü ulviyeti, saygınlığı ifâde etmek ve estetik algısına göre bulutların zihninde oluşan hayali görüntüsünü etkili şekilde sunmak için mitolojik anlatılara, jeolojik çağlara, efsanelere başvurur. Bulutların iri, heybetli ve olağanüstü duruşu ve gelişlerindeki ihtişam sanki buzul çağından mamutların gelişi gibi tasavvur edilir:

“Bulutlar kuzeyin buz dağlarından
Sıcak vadilere inen mamutlar.” (Dıranas, 2015, s. 84).

Şaire jeolojik çağlarda yaşamış canlıları çağrıştıran bulutların muntazam görüntüsü bu şekilde güçlü bir imge ile somutlaştırılır. Böylece şair idealize ederek bulutların onu etkileyen yönlerini göz önüne serer. Bulutlara yaptığı ilginç benzetmelerle şair dikkatini yoğunlaştırdığı gözde nesnesinin onun hayalindeki bağlamsal tanımlarını sıralar.

“Bulutlar” şiiri, bir oluş anının şiirleşmesidir. Akşam, bulutlar ve kuş sürüleri arasında ilgi kuran şair akşamın oluşunu bulutların kuş sürüsü gibi gelişiyle ifâde eder. Hüzünle karışık hoşnutluk sezilir bulutların görünüşünde. Bulutları kuşa benzeterek onlar gibi özgür, hafif, ferah ve uçuşarak gelişi çağrıştıır. Tahayyülünde oluşuna göre sunar akşam tablosunu.

Gözlemediği bulutların heybetine ve kalabalık oluşuna vurgu yapan ve onları putlara, mabutlara ve mamutlara benzeten şair sonrasında bakışını bir anda kendisine çevirir. İşte bu sırada ıstıırabı saklayan ruhu ile içinde yağmur damlalarını taşıyan bulutlar arasında bağ kurarak bunu dikkat çekici bir imge ile ifâde eder. Şair bulutu gözleriyle, akşam vaktini de geçen günlerin anlarıyla eşleştirir. Nesneye dair nitelendirmeler yaparken şairin kendi ruhunun onunla bütünleşmesi durumu ortaya çıkar. Ruhun çektiği, içten içe zehir gibi akan gizli ve derin ıstıırap, gözyaşlarıyla kendini belli eder. Bu bakımdan bulutlar da şaire bir sır, hüzün taşıyıcısı gibi görünür. Böylece şairin bulutları kendisine yakın görmesinin sebeplerinden biri de belirginleşir. Şair şiir boyunca önce bulutları betimler, sonra da benimser:

“Ve gözlerimize dolup da bazen
Döken içimize zehir, bulutlar!” (Dıranas, 2015, s. 84).

Şair, görkemli yağmur bulutlarının yoğunluğuyla, hüznün ağırlığını birleştirip yağmur yüklü bulutla dert yüklü insanı kaynaştırarak algısal sunuma samimi bir duygusallık da katar. Buluttan süzölen su damlaları öznenin gözlerine dolup da içine zehir akıtan gözyaşlarına dönüşür. Bulutlar, öznenin içine zehir akıtır gibi onun içindeki acıyı harekete geçirir. Akşam vakti içe dönen, kendiyile baş başa kalan insanın dertlenişi bu şekilde bir bağdaştıırmayla tasarlanır. Şair her seferinde bulut yerine “-lar” çokluk eki ile bulutlar ifâdesini kullanır. Oysa bulutlar karşısında tek olan ben özne vardır. Şair böylece çokluğun karşısına yalnız bireyi yerleştirir. Ona bulutların kalabalık sürü sürü gidişi kendi yalnızlığını hatırlatır. Aynı zamanda burada bir estetik yargı sunulur. Zira

şaire göre, "Akşam vakti bulutlar bazen gözlere dolup insanın içine zehir döker." Bu açıdan kuş sürüsü gibi gelip şairi hayallere boğan bulutlar bir anda onu kendi yalnızlığında hüzne gark edip giderler. Bulutlar bir hareketi ve gelip geçiciliği de temsil eder. Şiirdeki düşsel atmosferde yaşama dair fanilik, gelip geçici olma durumu da bir kuş sürüsü gibi dağlar arkasından gelip sonra yine dağları aşıp giden "bulut" görüntüsü ile bir kez daha hissettirilir.

"Bulutlar" şiiri bu şekilde hüznün ile sona erse de devamında "Ve Bulutlar" şiirinde yine şairin gökyüzünde kuş gibi uçan bulutların kervanına aynı heyecanla katılıp bulutların arasında kendini aşıp yeniden hayallere daldığı görülür. Böylece şairin "Ve Bulutlar" şiirinde de bulutların heybetli ve gizemli bir kuş sürüsü gibi gelişi sahnesi tekrarlanır. Ancak şair sempati duyduğu bulutların kuş oluşu ilgili tasavvurunu renkler yerine bu kez ses unsuruyla destekleyerek sunar. Bulutların görkemli varlığını, esrarengiz tablosunu geceyi fecir sararken duyulan kanat sesine benzetir. Uzaktan gelen kuşları andıran bulutların sisi, yakınlaştıkça şairin zihnine esrarlı kanat sesini duyurur. Şairin hayalinde yakınlaştığında kuş misali kanat sesini üzerimizde yoğunlaştıran bulutlar adeta geceyi kanatlarıyla sarar, etrafı sesle doldurup sessizliğe bürünen geceyi uyandırır. Bu esrarlı kanat sesinde aynı zamanda şairin zihninde beliren onun hayalini kuşatan efsanevi kuşlar, silüetler varlığı hissedilir. Aynı zamanda bu mısralar Yahya Kemal Beyatlı'nın "Gecenin bitmeğe yüz tuttuğu andan beridir, Duyulan gökte kanat, yerde ayak sesleridir" mısralarındaki o efsunlu ve ihtişamlı hâli de anımsatır. (Beyatlı, 1974, s. 9). Ahmet Muhip Dıranas'ın algılarını ustaca ve etkileyici şekilde yansıttığı "Ve Bulutlar" şiirindeki bulutlara dair hayali tasviri de büyüleyici bir masal diyarını canlandırır. Zira geceyi fecrin, aydınlığın sarması rüyaların ışıltılı âlemine açılan pencereyi işaret eder. Aynı zamanda bu gecenin karanlığına karşın fecrin belirmesi, umudun da temsildir. Zaten şiirde yer verilen "düş", "rüya", "bereket" "fecir", "bahar", "kanat sesi" anahtar kelimeleri ile öznedeki bitmek bilmeyen bir umudun varlığı sezdirilir. Ayrıca, "geceyi sararken fecir" ifâdesindeki gece ve fecir kavramları, gerçek ve düş tezadını da belli eder. Şiirde gece ile fecir, aydınlık tezadıyla anlam pekiştirilirken şair bu zıt kavramları bir arada kullanarak geceyle iç görüşle aydınlanan manzarayı da belirtir. Gece hayal âlemine açılan pencere olur. Bulutlar ve onda bağlanılan güzellik derece derece yaklaşır özneye. Bulutlar uzaktan kuş sürüsü gibi gelip şehrin üzerinden geçerler. Yakınlaşan bulutlar üzerinde kanat sesi olur. Uzaktan görme hakimken yakınlaşınca sesi duyar. Gerçeklerden sıyrılan şairin içinde bulunduğu bu düşsel anda bulutlar arasında gezinen zihni, bulutların sisinde ardı ardına sorulara boğulur. Şair bir masal perisi gibi düşündüğü bulutların hangi iklimden gelip hangi diyara gittiğini merak eder:

"Üzerimizde bir kanat sesidir

Geceyi sararken fecir, bulutlar;

Hangi bir diyara gider, kimbilir?

Hangi iklimlerden gelir bulutlar?" (Dıranas, 2015, s. 85).

Bu düşsel iklimde şair bulutlar aynasından ışıldayan görüntüyü canlı şekilde sunmaya devam eder. Kuş olarak hayal edilen bulutlar bu defa uzun saçları rüzgarda raks eden güzel bir sevgiliye benzetilir. Kuruyan toprağa yağmur götüren bulutlar, solgun yüzleri canlandıran ve gelişle bahar getiren vefalı bir sevgili gibidir. Daha önce “Bulutlar” şiirinde yağmur ve hüznün arasında ilgi kuran şair bu kez yağmurla gelen bereketi hatırlar. “Bahar” kelimesi umudu işaret eden şiirsel anlamı ortaya koyar aslında. Bulut toprağa bereket getiren peri kızı gibidir adeta. Güzelliğinin ıslıtısı ve şefkatinin esintisi yeryüzüne saçılır. Onun gölgesinde toprak tazelenir:

“Sürür saçlarından onları rüzgâr,
Dökerler toprağa tohum ve bahar;
Solgun yüzümüzü unutmayan yâr
Ve alnımızda eldir bulutlar.” (Dıranas, 2015, s. 85).

Gökyüzü toprağı yağmurla bereketlendirir, onunla kaynaşır ve onu tamamlar. Gölgeyi sıcaktan koruyan alındaki el gibi destektir bulutlar. Gittikleri yere “bahar, gölge ve yağmur” götürürler. Yağmurun suladığı bitkiler hayat bulur. Eliade’ın (2003, s. 198) da belirttiği üzere “Su, tüm yaşam düzlemlerinde hayatın ve büyümenin kaynağıdır.” Şiirde de suyun hastaya şifa olması çağrıştırılır. Yağmurla toprağa sevgisini sunan bulutlar vefalı bir dost gibi güç verir toprağa. Bulutlar toprağı şefkatle sarar. Bulutlar yağmur, rüzgar da tohum serper toprağa. Böylece rüzgâr ve yağmur toprağı canlandırır ve hastaya uzanan şefkatli el gibi toprağa şifa verirler. Bu şekilde zihninde oluşan tasarımlarını etkileyici imgelerle ortaya koyan şair bulutlarla beraber bir hayal âlemine uzanıp gider, uçsuz bucaksız düşlere dalar.

Bulutlar dağları bir bir aşarken özneyi de binbir hayalle peşinden sürükler. İnsanın hüznü gözyaşları gibi içinde yağmuru taşımasının yanında şairin bulutları kendisine yakın görmesinin sebeplerinden bir diğeri de düşlerini harekete geçirmesidir. Birden “gökyüzü sonsuz bir rüya denizi” olur ve bulutlar şairin düşlerini besler. Böylece bulutlara bakmak kendini hayal âlemine bırakmak demektir. Bulutların sisli yapısındaki müphemlik, gerçeğin üstünün gizemle örtülüşünü çağrıştırır. Şair rüya denizinde kaybolur. Aynı zamanda şairi şiire yönelten temel güç gibidir bulutlar. Bu açıdan Ahmet Muhip Dıranas’ın birçok şiirine bulutlardan izlenimler yansıdığı görülür. Bulutların muntazam görünüşü bağlanılan güzelliştir. Bu rüya denizi, derinlere daldıkça oradan türlü hayaller, şiirsel tasarımlar çıkaran şairi şiir istikametinde götürüp ona şiirin yolunu da buldurur:

“Gökyüzü bir sonsuz rüya denizi;
Besleyen onlardır düşlerimizi.
Her akşam peşinde götürür bizi,
Aşarken dağları bir bir, bulutlar.” (Dıranas, 2015, s. 85).

Dağlar arkasından gelip yine dağları aşarak giden ve şairi de derin düşüncelere daldıran bulutlar ona sadece şiirin varlığını değil evrendeki kendi gerçekliğini, kendi yerini de keşfettirir. Şair, bulutları seyrederken yaşadığı iç yolculukta kendini bulma, anlama yolunda ilerler. Her akşam dağları bir bir aşıp kuş sürüsü gibi uçan bulutlara kendi hayalleriyle katılan şair, onlarla bir yolculuk yapar gibidir. Bu açıdan olağanüstü görünüşleriyle mitolojik kuşları andıran bulutların bu sonsuz yolculuğunda, şair de rüya denizini ve önündeki dağları aşıp bir masal âlemine karışmışçasına duygularını şiirine yansıtmıştır.

1. 2. Özdeşleşme ve İletişim Tabakası: Heveslendirip Kendisine İmrendirerek "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar"(Öznenin Kendini Algılayış Düzlemi ve Empati Durumu)

Bu aşama öznenin kendini algılayış düzleminde açığa çıkar. Nesnesinden etkilenip algılarıyla onu şekillendiren şair bu süreçte nesnesinin incelikleriyle ilgilenip onunla iletişim kurarken aynı zamanda kendi varlığının derinliklerine de uzanıp keşif yapar. Dış dünyadaki nesnelere nispetlerini bulma sonrasında şair bunu içselleştirir. Gökyüzü, kuş, yağmur, rüzgar ve bulut gibi dış âlemdaki varlıklar arasındaki ilişkilendirmeden sonra şair kendisiyle temel objesi arasında iletişim kurar. Şair zihnindeki düşsel genişleme etrafında sınırları aşma arzusuyla içinde sıkışan özlemlerini özgürce gökyüzünde dolaşan bulutlarda açığa çıkarır. Kendi hisleriyle nesnesinde buluşunca, onunla özdeşleşince rahatlar. "Einführung insanın nesnelere kurduğu ilişki sonucu onunla özdeşleşmesi, aynileşmesi hadisesidir." (Kolcu, 2015, s. 147). Burada gerçekleşen durum da budur. Şair şiir evreninde ilişkiler ağı kurup gözlemlediği objeleri kurgusallıkla harmanladığı sırada oluşan duygusal bir iletişim neticesinde kendisi de nesnesiyle kaynaşmaya başlar. Bu konuda İsmail Tunalı şunları ifade eder:

"Estetik algıda obje, real ilgilerinden dışarıya alınır. Böyle bir obje, artık salt bir doğa objesi olmaktan çıkar ve bir subjektivlik içinde bir estetik obje niteliğini elde eder. Estetik obje, bu subjektivlik karakteri içinde doğal bağılıklar ve ilişkilerden kurtulur, irreal varlık dünyasına doğru uzanır. Estetik objede bu değişiklikler meydana gelirken estetik tavra, estetik algıya sahip süjede de buna paralel değişimler olur. Estetik tavır içine girmiş olan süje de dışsal real bağılıklarından kopar, estetik obje ile bütünleşme içine girmek ister." (Tunalı, 2016, s. 37).

Özne ve nesne arasındaki bu hassas diyalog onu içselleştirerek yansıtmaya şeklinde neticelenir. "Bulut" ve "düş" şiirin temel kavramları olarak ortaya çıkar. Şair düşleriyle bulutları eşleştirir. Bulutlar rüyamızı kuşatan hudutların ilerisine gider. Şair de ilgi odağı bulutların peşinden gidip "düşe benzeyen şiiri" yakalar. Erdoğan Alkan (2005, s. 634) da "Düşe benzer bir şiiri yakalamak istiyorum. Uyurken gördüğüm düşler ya da uyanırken daldığım düşler gibi..." derken şairde "düşe benzeyen şiiri yakalamak" gayretini dile getirir.

Bir masal dünyasına ait gibi görünen bulutlar da şairin bu yönüyle ilgisini çeker, onu sürükler. Şair onlarda huzur bulur, bir sonraki aşamada şiirinde beklenen özdeşleşme

seviyesi gerçekleşir. “Ve düşü, kendi imgesinin varlığı haline gelir.” (Bachelard, 1996, s. 190). Sanatçı, düşlerle en samimi şekilde iç dünyasını ortaya koyarken varlığının inceliklerini keşfeder. Tasavvurlarının armonisiyle yaklaştıkça artık özne de nesnesiyle özdeşleşir. Şiirde bulutlara öykünmeyle birlikte onların yerine geçme isteği görülür. Dolayısıyla bulutlar düşlerini harekete geçirirken bir süre sonra düşlerinin aynen kendisi haline gelir. Bulutlara birtakım özellikleri yükleyip sonra onunla özdeşleşir. Şair dış dünyadaki varlıklar arasında benzerlik ilişkisi ve buna bağlı anlamsal bağ kurmaya çalışırken nihayetinde kendisini evren içinde konumlandırıp anlamlandırır. Ariati’ye göre, “benzerlik fikri ‘tekrar olgusu’nu, tekrar olgusu ise, evrende bir ‘düzenlilik’ bulunduğu fikrini çağırıştır. İnsan zihni bu düzenlilik fikrinden yola çıkarak evreni, buradan hareketle de kendisini anlamaya girişir.” (Cebeci, 2015, s. 165). Şairin de dış âleme bakarken genişleyen perspektifi, sonrasında iç dünyasını aydınlatır. Şair belleğinde farklı görüşleri aynı anda bir araya getirir ve sunar.

Bulutların estetik yansıması ruha etkisiyle duygusal varlığı derinleştirir. Şair bulutlarla sonsuz bir yürüyüşe çıkmış gibidir. Burada bulutların dağların ardından gelip şehrin üzerinden geçip yollar aşışı, engel tanımayarak gidişyle daima bir devamlılık hali şiire hakimdir. Bulutların sürekli bir akış, hareket halinde oluşuyla zamanın insanı sürüklemesi ve sonsuzluk da çağırıştırılır. Yine bulutlar bu sonsuzluk ve özgürlüğü temsil edişyle bunu arayan şairin ruhuyla bütünleşir. Şair, kompleks unsurlar ve karmaşık ruhu arasında bağ bulur ve böylece şiirdeki öz yansıtılır.

Şairin buluta yönelmesinin işlevsel bir sebebi vardır. Şair onunla gizemli iç dünyasını yansıtır okura. Sanat eserinde idealitenin ya da irrealitenin realitedeki görünüşü hakkında İsmail Tunalı şunları ifâde eder:

“Sanat eseri için yeni bir varlık tarzı düşünölmelidir. Bu varlık tarzı, hem realiteye dayanmalı hem de idealiteye. Bu, özel çeşitten bir modalitedir. Çünkü sanat eseri bir objektivation’dur. Objektivation’da, idealitenin ya da irrealitenin realitedeki görünüşü söz konusudur. Buna göre, sanat, realitede görünüşe ulaşan irrealite (idealite)dir. (Tunalı, 2014, s. 67).

Dolayısıyla şair bilinçli olarak bulutlara yönelir ve kendisiyle bağ kuran bir nitelik keşfeder onlarda. Bu bakımdan “realitede idealite” varlığını sunar ve “özdeşleyim” kendisini belli eder.

Gökyüzünü seyrederken düşlere dalan özne “belki gidiyorlardır yakınına rüyamızı kuşatan” dediği bulutlarla bu düş yolculuğunda bütünleşir. Şair şiirlerinde bir düş atmosferinde bulutların onun için ne anlama geldiğini sıralar. Yaşantı ile nesnelere arasında kurulan içten ilgi üzerine İsmail Tunalı şunları ifâde eder:

“Biz kendi ruhsal-duygusal yaşamımızla bizim dışımızda bulunan bu nesnelere arasında içten bir ilgi kuruyor ve kendi duygularımızda bulduğumuz coşkunluk, şirinlik, mağrurluk gibi nitelikleri nesnelere aktarıyor ve sonra sanki bu nesnelere bu niteliklere sahip imişler gibi onları bize ait bu nitelikler içinde kavırıyoruz, onları bize ait bu nitelikleriyle yaşıyoruz.” (Tunalı, 2016, s. 41).

Dolayısıyla şair de sonsuzluk ve özgürlük duygusunu bulutlarla yaşar. Onları düşleriyle yoğurarak anlatırken aynı zamanda onlar da şairin düşlerini besler. Düş ve bulut arasındaki ilişkiden doğan "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" şiirinde bulutlar rüyamızı kuşatan hudutların yakınına gidişyle takdim edilir. Bulutların her biri hudutları aşan bir akıncı, bir savaşçı gibi şairin karşısına çıkarlar. Bu aşamada dikkatli gözlerle bulutları seyreden ve onu diğer nesnelere ilişkisi içinde anlamlandıran özne artık ona imrenmeye başlar. Sınır tanımaz bulutlarla bir yolculuğa çıkan şair "şehrin üstünden geçen bulutların" özgürlük içindeki akınına özenir. Zira onlar "rüyamızı kuşatan hudutların" yakınına ulaşırlar. Düşlerini gerçekleştiren bulutlarla şair kolayca kaynaşır ve onlarda kendini bulur:

"Bakıp imreniyorum akınına

Şehrin üstünden geçen bulutların.

Belki gidiyorlardır yakınına

Rüyamızı kuşatan hudutların." (Dıranas, 2015, s. 82).

Bulutların erişilmezliği ile hayallerinin hudutsuzluğu arasında şair ilgi kurar. Rüyamızı kuşatan hudutları da bulutlar kuşatır ve şair de onlarla özdeşleşir. Hayalleri ve yaşadıkları anlardan izlerle bulutları benimseyip içselleştirir. Önce aşama aşama bulutları kendine yakın hissetmesi dile getirilir, sonra özdeşleşme kendini belli eder. Bulutlarda hissettiği duyguyu artık sahiplenir. Bulutları benimseyen ve "onların hevesine uyaraktan cenup ufuklara bakıyoruz" diyen şair, ümitle geleceğe bakar, Özne bulutların dinamizmine kapılıp onlarla birlikte şevkle hayallerine akıp gider:

"Evler, ağaçlar, sular, ben ve bu an

Sanki bulutlarla bir, akıyoruz;

Onların hevesine uyaraktan

Cenup ufuklarına bakıyoruz." (Dıranas, 2015, s. 82).

Bu şekilde bir "özdeşleşim" yaşayan şair, öncesinde dış âlemdeki varlıkları birbiriyle ilişkilendirirken daha sonra kendisiyle beraber etrafını kuşatan evler, ağaçlar, sular vs. her şeyi bulutlarla birleştirmiştir. Şair bulutlarla hafiflemek, ferahlamak, dertlerinden sıyrılmak, bulutlar arasında kaybolmak ve kendini bulmak ister. Çünkü, bulutlar kuş gibi uçup rüzgar gibi eser. Şair bulutların görüntüsündeki hafifliği izlenimiyle bağlantılı niteler. Bulutlara yansıtır ruhunun engin dalgalarını, dalgalanmalarını ve sonra bulutlara imrenerek onlarla özdeşleşmek ister. Güzele ve yeniye doğru koşup sonsuz gidiş içindeki bulut kervanının yürüyüşüne dahil olmayı arzu eder. Bulutların durmaksızın devam eden yürüyüşüne ve uzaklara uzanışına, her yere yağmur götürüşüne öykünür şair. Bulutlarla birlikte hayallerine odaklanır:

"Biz de hafif olsaydık bir rüzgârdan,

Yer alsaydık şu bulut kervanında,

Güzel'e ve Yeni'ye doğru koşan

Bu sonrasız gidişin bir yanında;” (Dıranas, 2015, s. 82).

“Dağlara, denizlere, ovalara

Uzansaydık yağarak iplik iplik,

Tohumları susamış tarlalara

Bahar, gölge ve yağmur götürseydik.” (Dıranas, 2015, s. 82).

Aslında bu şekilde şair neden bulutlarla özdeşleşmek istediğini de mısralarında sıralamış, açıklamış olur. Bulutlar düşlediklerini gerçekleştirdiği için şair onların yerine geçmek ister. Çünkü “güzele ve yeniye doğru koşan” ve gittikleri yere “bahar, gölge ve yağmur” ile umut götüren kuşatıcı bulutlar şairin hudutsuz hayallerini gerçekleştirirler. Yağmurun iplik iplik yağıp toprakla kurduğu bağ gibi şair de hayallerini kucaklayan bulutlara içtenlikle bağlanır. Bulutların bir akış hâlinde oluşu ve sabit kalmayıp engelsizce ufuklara akışı, her yere ulaşip yağmur götürüşü ve faydalı oluşu onu cezbeder. Bulutların engel tanımayan bu sonsuz yürüyüşü, ona göre güzel, faydalı ve yeni olana ulaşma mücadelesidir. Onunla bütünleştiğinde şair de huzur bulur.

Şair bulutlarla birlikte uzaklara gitmek ister. Zaten bulutlar düşler gibi uzanıp uzaklara sürükler insanı. “Uzaklara, çok uzaklara gitmek, her zaman somut olarak değil bazen de düşlerin yardımıyla uzaklara gitmek isteriz. Bazen düşler gerçeklerden daha gerçektir.” (Timuçin, 2011, s. 107). Bu sebeple şairin duygularını şiire dökerken bulut ögesini seçmesi bilinçli bir tavır olarak karşımıza çıkar. Aslında şair imgeleri oluşturma yolundaki tercihleriyle kendi varlığını ortaya koyar, keşfettiği ayrıntılarla iç dünyasını açar. Dolayısıyla aynı zamanda sanat eseri vasıtasıyla şair varlığını kanıtlayıp yaşamsal tutumunu, yönelimini sergiler. Bu bağlamda öznenin kendiyile kurduğu anlamsal ilişkinin, kendisini keşfedişinin neticesi olarak doğar sanat eseri de. Evren üzerinde kafa yoran, ayrıntıları bulup çıkaran ve imgeleri oluşturan bu zihinsel süreç, aslında bireyin kendini anlama ve konumlandırma arzusudur denilebilir.

Şiirde sınırları aşarak ilerleyen bulutlar özneyi de sürükleyip bir düş yolculuğuna çıkarır. Özne bu gezintide kaybolda da aşına bir aynada kendini seyredip bulur, özdeşleşmeyle kendini anlamlandırır. Şiir adeta şairin özgürce düşünme arzusunun yansıması şeklinde karşımıza çıkar. Şair buna en uygun nesne olarak bulutları seçer. Önce onları aralıksız şekilde en geniş hayallerle süsleyerek takdim eder, sonunda bu serüvene kendisini de katar. Onları önce betimler, sonra benimser. Bulutların kalabalık oluşuna karşın kendisi yalnız olan özne yalnızlığını onlarla giderip onlarla bir arada olmanın sevinciyle güçlenir, hayalleri kuşlar gibi kanatlanır.

Bulutlar toprağa bahar götürüşüyle, dağlar gibi engelleri aşısıyla, kuşlar gibi özgürce gökyüzünde gezinişle şaire ilham verir. Şair kuşların özgürce uçuşuna olan hayranlığını son dörtlükte yeniden sezdirir. “Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar” şiiri yine baştaki aynı dörtlüğün tekrarıyla sona erer, ancak ilk dörtlükte “şehrin üstünden geçen

bulutlar" bu defa "uçan bulutlar" şeklinde belirtilerek bulut ve kuş arasındaki kurulan bağa bir kez daha dikkat çekilerek şiir sonlandırılır. Yine burada şiirin başlangıcındaki dörtlükle son dörtlük aynı gibi görünse de şairin bir kelimeyi değiştirmesini, şiirde de vurgulanan "Güzel'e ve Yeni'ye doğru koşan" bulut kervanında olduğu gibi yenilik ve değişim arzusunun bir göstergesi olarak düşünmek mümkündür. Bulutların güzele ve yeniye doğru olan bu sonsuz yürüyüşlerinde şair de yer almak ister:

"Bakıp imreniyorum akınına

Şehrin üstünden uçan bulutların.

Gidiyor, gidiyorlar yakınına

Rüyamızı kuşatan hudutların." (Dıranas, 2015, s. 82).

Böylece bulut akınıyla gelişen şiir şairin kuş gibi uçup rüyaları kuşatan hudutları aşan bulutlara imrenişinin bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Şiirde yer verilen "bakıp imreniyorum akınına", "onların hevesine uyaraktan" ifadeleri şairin bulutların hâline özenişini açıkça ortaya koyar. Bulutlarla gökyüzü sanki bir rüya denizine dönüşür. Bulutlar hayaller gibi yükselip gökyüzünde rakseder. Onların özgürce ufuklarda seyahat ettiği şairi büyüler. Rüyasının hudutlarına yakınlaşan bulutlar sayesinde şair de düşleriyle arasındaki sınırları aşar ve bulutlarla özdeşleşir. Bir düş âleminde bulutlar arasında kaybolmuş hâldeyken bulutların sürüklediği yolda düşlerinin istikametinde varlığının inceliklerini keşfeder ve bulutlarda, bulutlar arasında kendini bulur.

Sonuç

Ahmet Muhip Dıranas'ın "bulutlar"dan hareketle ortaya çıkan ve çalışmamıza konu olan şiirlerine bir bütün hâlinde baktığımızda estetik algılarla şekillenen kurgusal âlemleri karşımızda görürüz. Şairin odaklandığı bulutlara yüklediği anlamla şiirler şekillenir. Ahmet Muhip Dıranas "Bulutlar", "Ve Bulutlar", "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" şiirlerinde hayranlıkla seyrettiği bulut görüntüsü ve diğer unsurlar arasında ilgi kurar, kelimeler seçkisi ile bulutlar gelirken ve giderken hayalinde belirenleri paylaşır okurla. O sırada zihninde oluşan hislerine bir kıvam verip form giydirir imgelerle. Gözlemlediklerini statik görünüşten kurtararak estetik bir biçime kavuşturur.

Şair algılamalar sonrasında birbirini takip eden aşamalar halinde dikkat ettiği nesne üzerinde düşüncelerini derinleştirir, dış âlemdeki nesnelere arasında benzerlikleri keşfeder ve bunları da geçmiş algılarla bağ kurarak kendi yaşamıyla ilişkilendirir. Şair şiirsel öğeleri birbirine katarak başarıyla estetik terkibi kurar. Şiirlerde hayali algılarla okurun zihni kurgusal bir dünyada döndürülür. Şiirlerde önce bulutlara dair izlenimler sunulur, sonra özne bulutlarla bütünleşir. Bulutlara dikkatini veren ve onda hayalinin derinliklerini bulan şair, diğer nesnelere onun arasında ilişki kurar ve ona yüklediği nitelikleri sıralar. Sunulan nitelikler şairin bulutlarda gördüğü değil kendi ruhunun derinliklerindedir. Şairin şiirlerinde bulutlara duyduğu hayranlığın aslında onun özdeşleşimi dolayısıyla olduğu anlaşılır. Şair bulutlara önce sempati kurup ilgi odağına alır onları, sonrasında zihni yoğunlaştığında empati kurarak aradaki denkliği

fark eder. Şiirsel ögeler arasında içsel bağla estetik bir oluşum ortaya koyarken komplike nesnelere içsel dünyasında buluşturarak özü yansıtmayı başarır.

Şair şiirsel sunumunda zihnini harekete geçiren nesnesinin bağlamsal tanımlarını, ona dair tasavvurlarını sıralar. Bulutları farklı niteliklere büründürür. Bulutlar onun gözünün önünde yeşil gözlerine akşamın rengi vuran ve mor gagalarına fecir yansıyan kuşlar şeklinde belirir. Önce bu şekilde uçuşan kuş sürüsünü andıran bulutlar sonrasında şairin gözüne mitolojik anlatılardan taşmış “binlerce ve dizi dizi Batı uçlarında dikilmiş putlar”, “her akşam içip denizi gökkubbede şölen kuran mabutlar” ve jeolojik çağlardan fışkırmış “kuzeyin buz dağlarından sıcak vadilere inen mamutlar” şeklinde ulvi ve heybetli görünür. Put, mabut ve mamut göstergeleriyle bulutların görkemli görüntüsüne dikkat çeken şair, bulutları idealize eder. Şair bulutların görkemli varlığını, erişilmezliğini, onda uyandırdığı izlenimleri ifade etmek için mitolojik anlatılara, efsanevi varlıklara gönderme yapar.

Yine bulutlar “solgun yüzümüzü unutmayan bir yâr”e, “toprağa tohum ve bahar” getiren şefkatli ve vefâlı bir dosta benzetilir. Bulutların engel tanımadan bir akış hâlinde oluşu ve sabit kalmayıp engelsizce ufuklara akışı, her yere ulaşıp yağmur götürüşü ve faydalı oluşu şairi cezbeder. Gittikleri yere “bahar, gölge ve yağmur” ile umut götüren kuşatıcı bulutlar şairin hudutsuz hayallerini gerçekleştirirler. Bulut yerine bulutlar şeklinde tasarlanan şiirin temel nesnesi çokluğu ve görkemiyle dikkat çeker. Şair bulutlarla güzele ve yeniye koşup kendini bulmak ister.

Bulutlar üzerine kaleme alınan söz konusu şiirlerin “rüya”, “düş” ve “bulut” arasındaki ilişkidenden doğduğu görülür. Şairin nesnesi, ilgi odağı bulutlar onun düşlerini kuşatan hudutların yakınına giderler. Bulutlar üzerine yazılmış üç şiiri de birbirine bağlayan temel algı “Gökyüzündeki bulutlar düşlerimizi besleyen sonsuz bir rüya denizidir.” estetik yargısında düğümlenir. Şair gözlemlerken keşfettiklerini ruhuyla buluşturup kendi iç dünyasını, özünü yansıtırken onları ortak estetik düzlemde buluşturup halkaları iç içe tamamlayarak başarılı bir şiirsel oluşum, form sunar. Böylece şiirlerde söyleyebilen değil söylemeyi bilen mısralar belirir ve şair bir sözcüğün elinden tutup bir duygunun dilinden konuşma yolunda ilerlerken söz konusu bulutlar üzerine şiirler ortaya çıkar.

Kaynaklar | References

- Alkan, E. (2005). *Şiir sanatı*. İnkılâp Kitabevi.
- Aytaç, G. (2009). *Edebiyat yazıları*. Phoenix Yayınevi.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın poetikası* (Aykut Derman Çev.). Kesit Yayıncılık.
- Baudelaire, C. (2013). *Paris Sıkıntısı*. (Tahsin Yücel Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (1974). *Kendi gök kubbemiz*. İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyat.
- Blanchot, M. (1993). *Yazınsal uzam* (Sündüz Öztürk Kasar Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Bozkurt, N. (1995). *Sanat ve estetik kuramları*. Sarmal Yayınevi.
- Cebeci, O. (2015). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İthaki Yayınları.
- Cevizci, A. (199). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Daşdemir, Ö. (2021). Simurg ile ilgili açıklayıcı bir metin: der beyân-ı ahvâl-i simurg-ı 'ankâ. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 67, 42-51.
- Dıranas, A. M. (2015). *Şiirler*. Everest Yayınları.
- Eliade, M. (2003). *Dinler tarihine giriş* (Lale Arslan & Haz. Ergun Kocabıyık Çev.). Kabcacı Yayınevi.
- Göktürk, A. (1989). *Sözün ötesi*. İnkılâp Kitabevi.
- İnce, Ö. (2011). *Şiir ve gerçeklik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kanık O.V. (2021). *Bütün şiirleri*. (Necati Tonga & Tahsin Yıldırım Haz.). Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Kolcu, A. İ. (2015). *Edebiyat kuramları*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Moran, B. (2008). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Paz, O. (2012). *Şiir ve şiirsel eylem*, Nayır, Y. N. & Bolat, S. Şiir sanatı (Haz.). (s. 87-97). Varlık Yayınları.
- Pospelov, G. (2005). *Edebiyat bilimi* (Yılmaz Onay Çev.). Evrensel Basım Yayın.
- Ricoeur, P. (2007). *Zaman ve anlatı* (Memet Rifat-Sema Rifat Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2000). *Edebiyat üzerine makaleler*. Dergâh Yayınları.
- Timuçin, A. (2009). *Sorularla estetik el kitabı*. Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2011). *Estetik anlam ve yorum*. Bulut Yayınları.
- Tunalı, İ. (2014). *Sanat ontolojisi*. İnkılâp Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2016). *Estetik*. Remzi Kitabevi.

-
- Uçman, A. (2023). Şiirimizde bir rastlantı: Ahmet Muhip Dıranas, *Türk Dili Dergisi*, 856, 44-53.
- Yetkin S. K. (1938). *Estetik*. Devlet Basımevi.
- Yücel, B. (2019). Rönesans döneminden günümüze bulut imgesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 23, 441-463.
- Yücel, T. (2019). *Anlatı yerlemleri*. Yapı Kredi Yayınları.